

هفت اقلیم

گذری بر اماکن منتسب به امام خمینی (س)

از روایات تا رحلت

محمد رجائی نژاد

مهدی حاضری

سرشناسه

: رجائی نژاد، محمد، ۱۳۴۸ -

عنوان و نام پدیدآور

: هفت اقلیم: گذری بر اماکن منتسب به امام خمینی (س) از ولادت تا رحلت / محمد رجائی نژاد، مهدی حاضری.

مشخصات نشر

: تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، مؤسسه چاپ و نشر عروج، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری

: ۴۰۲ ص.

شابک

: ISBN: 978 - 964 - 212 - 407 - 7

وصفیت فهرست نویسی

: فیبا.

یادداشت

: کتابنامه: ص. ۳۹۵ - ۴۰۲: همچنین بصورت زیرنویس.

موضوع

: خمینی، روح الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران،

۱۲۷۹ - ۱۳۴۸. -- سرگذشتنامه

شناسه افزوده

: حاضری، مهدی، ۱۳۴۳ - مؤسسه چاپ و نشر عروج

رده بندی کنگره

: ۷ هـ ۲۷ ر / ۱۵۷۶ DSR

رده بندی دیویی

: ۹۵۵/۰۸۴۲۰۹۲

شماره کتابشناسی ملی

: ۳۹۰۹۷۵

کد / م ۲۹۲۸

مؤسسه چاپ و نشر عروج

هفت اقلیم / گذری بر اماکن منتسب به امام خمینی (س) از ولادت تا رحلت

نویسنده: محمد رجائی نژاد، مهدی حاضری

ناشر: مؤسسه چاپ و نشر عروج (وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س))

چاپ اول: ۱۳۹۴ / ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۶۰۰۰ تومان

• خیابان انقلاب، بین ۱۲ فروردین و فخر رازی، فروشگاه مرکزی، تلفن: ۶۶۴۰۴۸۷۳ - دورنگار: ۶۶۴۰۰۹۱۵

• خیابان انقلاب، تقاطع حافظ، فروشگاه شماره ۱، تلفن: ۶۶۷۰۱۲۹۷

• مراکز پخش: خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری، فروشگاه شماره ۲، تلفن: ۶۶۹۵۵۷۳۷

• حرم مطهر حضرت امام خمینی (س)، ضلع شمالی، فروشگاه شماره ۳، تلفن: ۵۵۲۰۳۸۰۱

• کلیه نمایندگیهای فروش در استانها

نشانی الکترونیکی: pub@imam-khomeini.ir

<http://imam-khomeini.ir>

فهرست مطالب

.....	مقدمه ناشر		أ
.....	مقدمه		ج

اقلیم اول

ولادت و تربیت: استان مرکزی؛ خمین و اراک

.....	استان مرکزی		۳
.....	شهرستان اراک		۴
.....	۱ - منطقه امان آباد (بین راه خمین به اراک): محل سه امام		۴
.....	۲ - حجره مدرسه سپهدار اراک		۸
.....	۳ - محل دفن موقت آیت الله سید مصطفی مجتهد، پدر امام		۱۰
.....	شهر خمین		۱۱
.....	خانندان موسوی (امام خمینی) در خمین		۱۳
.....	با امام در خمین		۱۵
.....	۱ - از دست دادن پدر، مادر و عمه		۱۹
.....	۲ - حمله دزدان به خمین		۱۹
.....	۳ - خاطرات امام از ظلم خوانین منطقه		۲۱
.....	۴ - عنایت امام به مردم خمین		۲۴

- ۵ - عنایت اهالی خمین نسبت به امام ۲۵
- اماکن منسوب به امام در خمین ۲۷
۱. بیت امام در خمین ۲۷
۲. زمین مزروعی امام در خمین ۳۱
۳. منزل دایه امام ۳۴
۴. قبا . یوجان ۳۵
۵. قریه (قلعه) حسن فلک ۳۶
۶. کوه برجه ۳۷

اقلیم دوم

عمر و معرفت: استان قم

- بخش اول: مساجد و اماکن مقدسه ۴۶
- ۱ - حرم حضرت معصومه (س) ۴۶
- ۲ - مسجد سلماسی ۴۷
- ۳ - مسجد اعظم ۵۱
- ۴ - مسجد محمدیه ۵۳
- ۵ - مسجد امام حسن عسکری (ع) ۵۵
- ۶ - مسجد امام حسن مجتبی (ع) ۵۸
- ۷ - مسجد روستای کاج محمدآباد ۶۰
- ۸ - حجرات صحن حرم حضرت معصومه (س) ۶۳
- بخش دوم: مدارس علمیه ۶۴
- ۱ - مدرسه دارالشفاء ۶۴
- ۲ - مدرسه فیضیه ۶۷

- الف - مدرّس مدرّسه فیضیه ۷۲
- ب - حجره مشترک استاد مطهری و آیت الله منتظری ۷۴
- ج - مدخل ورودی مدرّسه فیضیه؛ محل سخنرانی عصر عاشورای ۴۲ ۷۴
- د - صحن فیضیه ۷۷
۳. مدرّسه حاج ملاصادق ۷۹
- بخش سوم: منزل های مسکونی ۸۱
- منزل استیجاری امام در قم ۸۱
- الف - منزل الریدیه: نخستین منزل اجاره‌ای امام در قم ۸۲
- ب - منزل حاره‌ای کو - اراک ۸۳
- ج - منزل اجاره‌ای کیه لاسج ۸۴
- د - منزل اجاره‌ای گذر خدّاء ۸۶
- هـ - منزل اجاره‌ای پارک اتابک ۸۷
- و - منزل اجاره‌ای یخچال قاضی ۸۷
- ۲ - بیت امام در محله یخچال قاضی ۸۸
- ۳ - منزل استیجاری حاج آقا مصطفی خمینی ۹۷
- ۴ - منزل آیت‌الله شیخ مرتضی حائری ۱۰۱
- ۵ - منزل حاج قاسم دخیلی ۱۰۲
- ۶ - منزل آیت‌الله محمد یزدی ۱۰۴
- ۷ - منزل آقای اشراقی، داماد امام خمینی ۱۰۸
- بخش چهارم: باغات و روستاهای اطراف قم ۱۰۹
- ۱ - روستای لنگرود ۱۱۱
- ۲ - روستای جمکران ۱۱۲
- ۳ - روستای سیرو ۱۱۷

- ۴ - باغچه محل استراحت امام در قم، بعد از پیروزی انقلاب ۱۱۸
- بخش پنجم: مقبره‌های منسوبان امام ۱۱۹
- بخش ششم: اماکن تأسیس شده به دستور امام خمینی ۱۲۲
- ۱ - کتابخانه مربوط به امام ۱۲۲
- ۲ - سد پانزده خرداد قم ۱۲۵
- ۱ - ساختمان جدید کتابخانه آیت‌الله نجفی مرعشی ۱۲۷
- ۲ - پل صفای ۱۳۰
- ۵ - دیوار دانشگاه مفید قم ۱۳۲

اقلیم سوم

مبارزه با مهادت: استان تهران

- فصل اول: اماکن منتسب به امام در تهران پیش از پیروزی انقلاب اسلامی ۱۳۶
- بخش اول: پیش از قیام ۱۵ خرداد سال ۱۳۴۱ ش ۱۳۶
- ۱ - میدان توپخانه، محل اعدام قاتل پدر امام خمینی ۱۳۶
- ۲ - منزل آیت‌الله میرزا محمد تقی (محل پامنار) ۱۳۸
- ۳ - منزل اجاره‌ای امام خمینی در تهران، بعد از ازدواج ۱۴۱
- ۴ - مجلس شورای ملی و مدرسه سپهسالار ۱۴۲
- ۵ - روستاهای درکه و امام‌زاده قاسم شمیران ۱۴۵
- ۶ - کرج، مکانی برای گزراندن دوران نقاهت امام ۱۴۶
- بخش دوم: اماکن منتسب به امام در تهران، از بازداشت ۱۵ خرداد ۱۴۷
- ۱ - دستگیری و انتقال امام خمینی از قم به تهران ۱۴۷
- ۲ - باشگاه افسران ۱۴۹
- ۳ - زندان قصر ۱۵۰

- ۴ - زندان پادگان عشرت آباد ۱۵۳
- ۵ - حصر در منزل؛ داوودیه ۱۶۰
- ۶ - حصر در منزل؛ قیطریه ۱۷۰
- فصل دوم: اماکن منتسب به امام در تهران، پس از پیروزی انقلاب اسلامی ۱۷۳
- بخش اول: ورود به تهران (۱۲ بهمن ۵۷) تا رفتن به قم (۱۰ اسفند ۵۷) ۱۷۳
- ۱ - زبانه‌ریزی جهت استقبال از امام، بهمن ۵۷ ۱۷۳
- ۲ - فرودگاه مهرآباد ۱۷۸
- امام خمینی در فرودگاه مهرآباد سال ۱۳۴۳ ش ۱۸۰
- امام خمینی در فرودگاه مهرآباد ۱۲ بهمن ۱۳۵۷ ش ۱۸۲
- ۳ - فرودگاه تا بهشت زهرا (س) ۱۸۴
- ۴ - بهشت زهرا (س) ۱۸۷
- تاریخچه بهشت زهرا ۱۸۷
- امام خمینی در بهشت زهرا ۱۸۸
- ۵ - منزل آقای کشاورز، داماد آیت‌الله پسندیده ۱۹۳
- ۶ - مدرسه رفاه ۱۹۵
- ۷ - مدرسه علوی ۲۰۲
- ۸ - منزل دکتر محمود بروجردی، داماد امام خمینی ۲۱۰
- بخش دوم: برگشت امام از قم به تهران تا رحلت ۲۱۲
- ۱ - بیمارستان قلب شهید رجایی تهران ۲۱۲
- ۲ - محل اقامت موقت امام، در بند ۲۱۵
- ۳ - منزل و حسینیه‌ی جماران ۲۱۹
- ۴ - بیمارستان بقیه‌الله الاعظم ۲۲۴
- ۵ - مصلاهی بزرگ امام خمینی تهران ۲۲۶

۶ - مرقد مطهر امام خمینی ۲۳۱

اقلیم چهارم

تنهایی و غربت: ترکیه

- ۲۴۰ تر به
- ۲۴۱ تبعید امام خمینی به ترکیه
- ۲۴۵ تبعید امام و اقارب رژییم پهلوی
- ۲۴۵ صورت نامه هدیهای حامل امام به ترکیه
- ۲۴۶ تبعید امام خمینی از زن و لبوعات رژییم شاه
- ۲۴۷ خبر تبعید از رادیو سرسری ایران
- ۲۴۷ نخستین گزارش مأمور ساواک از ک در باره وضعیت امام
- ۲۴۸ دستگیری آیت الله سید مصطفی خمینی فرزند رشد امام
- ۲۴۹ تبعید امام و واکنشهای داخلی و خارجی
- ۲۵۴ فعالیت‌های امام در ترکیه
- ۲۵۶ اماکن و اقامتگاه‌های منتسب به امام در ترکیه
- ۲۵۷ شهر آنکارا
- ۲۶۱ شهر بورسا
- ۲۶۵ فعالیت‌های امام در شهر بورسا
- ۲۶۹ شهر استانبول
- ۲۷۰ اولین ملاقات؛ ۳۰ آذر ماه ۱۳۴۳
- ۲۷۲ دومین ملاقات؛ ۲۲ خرداد ۱۳۴۴
- ۲۷۳ سومین ملاقات؛ ۲۲ شهریور ۱۳۴۴
- ۲۷۳ ۱۳ مهر ماه ۱۳۴۴ ش؛ خروج از ترکیه و انتقال به عراق

اقلیم پنجم

ایشان و استقامت عراق

۲۷۹	 اقلیم عراق
۲۸۱	 امام خمینی در اقلیم عراق
۲۸۱	۱ - رودگاه بین‌المللی بغداد
۲۸۲	۲ - شهر کاظمین
۲۸۶	۳ - شهر سار
۲۸۸	۴ - قصبه‌ی (ابو سب) «سب»
۲۸۹	۵ - کربلای معلی
۲۹۲	۶ - وادی «خان نصف»
۲۹۴	۷ - نجف اشرف
۲۹۵	 اقامتگاه امام در نجف
۲۹۸	 ملاقات و دیدارهای مراجع با امام
۲۹۸	 آیت‌الله العظمی سید ابوالقاسم خویی (ره)
۳۰۱	 آیت‌الله العظمی سید محمود شاهرودی (ره)
۳۰۲	 آیت‌الله العظمی سید محسن حکیم (ره)
۳۰۴	 حضور خانواده حضرت امام در نجف
۳۰۷	 فعالیت‌های سیاسی امام در نجف
۳۱۴	 خاطراتی از حضور امام در نجف
۳۱۶	۸ - شهر کوفه
۳۱۷	۹ - شهر بصره: زیبر و مرز کویت
۳۲۳	۱۰ - شهر بصره
۳۲۸	۱۱ - عزم اقلیم فرانسه

اقلیم ششم

هجرت و شهرت: فرانسه

- ۳۳۴ چرایی هجرت امام خمینی به فرانسه
- ۳۳۵ مجادود سازی فعالیت امام در عراق
- ۳۳۶ تاسیس ریشم بعث از شور انقلابی مردم عراق
- ۳۳۸ روایت هجرت به پاریس، از زبان خود امام
- ۳۴۱ واکنش دولت فرانسه به ورود امام
- ۳۴۵ فعالیت‌های امام خمینی در فرانسه در آینه آمار و ارقام
- ۳۴۹ ۱- فرودگاه «آرلی» پاریس
- ۳۵۱ ۲- محله‌ی «کشان» پاریس
- ۳۵۵ ۳- دهکده‌ی «نوفل لوشاتو» حرمه پاریس
- ۳۶۲ ۴- فرودگاه شارل دوگل فرانسه

اقلیم هفتم

وصال و فراق: ایران، تهران

- ۳۷۲ ۱- غسل و کفن پیکر مطهر امام
- ۳۷۴ ۲- اماکن پیشنهادی برای دفن امام
- ۳۷۵ ۳- منطقه «کوشک نصرت»
- ۳۷۹ ۴- محل وداع (مصلی)
- ۳۸۰ ۵- نماز بر پیکر مطهر امام
- ۳۸۲ ۶- تشییع و دفن حضرت امام
- ۳۸۸ ۷- مرقد مطهر امام
- ۳۹۵ کتاب‌نامه

مقدمه ناشر

حضرت امام شخصیتی ذوابعد است و می تواند برای افراد جامعه الگو و سرمشته باشد. زندگانی سراسر تلاش و مبارزه آن یگانه دوران با تولد در روز میلاد حضرت زهرا (س) آغاز و با چشیدن طعم یتیمی در آستانه چهار ماهگی و ترش و چابکی در دوران کودکی و نوجوانی پی گرفته می شود و در آستانه جوانی طعم از دست دادن مادر و مربی بزرگوار و شریف خود - مرحومه صاحب خانم که عمه اش نیز بود - را می چشد. پس از آن برای درنوردیدن قلعه ای انانیه و سرفرازی بار سفر می بندد و از شهر و دیار خود هجرت می کند. هجرتی بی بازگشت و با تلمذ در محضر بزرگان علم و ادب و عرفان و سیادت، به انسانی خودساخته و پرورش یافته در مکتب اهل بیت تبدیل می شود، که می تواند صدها انسان را برای قیام و حرکتی تاریخ ساز پرورش دهد و سپس با آماده شدن شرایط به جنگ با استبداد و استعمار پرداخته و علم مبارزه را بلند می کند و با تحمل حبس و حصر و تبعید و ایثار فرزند برومند خود را به دست های ستم شاهی و ظالمانه که طی قرون متمادی در تار و پود این زمین ریشه دوانیده بود می خشکاند و آزادی و استقلال و جمهوری اسلامی را برای این ملت به ارمغان می آورد.

جزئیات زندگی و اندیشه و عمل حضرت امام برای عموم مردم

خصوصاً نسل جوان که کمتر او را درک کرده‌اند می‌تواند درس‌آموز و الگو باشد.

ایام سالگرد ارتحال آن عزیز سفرکرده فرصت مناسبی است که به این موضوع پرداخته شود چرا که فضای عمومی کشور تحت الشعاع سالگرد ارتحال امام راحل است و همه به نوعی در تلاش هستند دین خود را به امام و انقلاب ادا کنند.

معاونت پژوهشی مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی - دفتر قم نیز هر ساله کتابها را به همین منظور تدوین کرده و در اختیار معاونت فرهنگی ستاد سالگرد ارتحال حضرت امام قرار می‌دهد.

در سال جاری نیز سه عنوان کتاب خواندنی را تقدیم علاقه‌مندان می‌نماید:

۱. هفت اقلیم؛ که اختصاص به معرفی شهرهای محل زندگی حضرت امام دارد.

۲. اسناد ماندگار؛ که به تبیین نقش روحانیت، به میراث مراجع عظام در شروع نهضت و ادامه مبارزه پرداخته و آن را در آینه اسناد در منظر دیدگان قرار داده است.

۳. اولین‌ها؛ که در آن به اولین‌های زندگانی امام در همه زمینه‌ها پرداخته است.

مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)

معاونت پژوهشی - دفتر قم

خرداد ۱۳۹۳

آنکه هفت اقلیم عالم را نهاد هر کدام را آنچه لایق بود داد
 اعتبار ارزش هر اقلیم، وادی و مأوا و مکانی فقط به آجر و سنگ و
 عناصر سازنده آن نیست، بلکه از گران‌بها ترین مصالح و عناصر ساخته و
 تزیین شده باشند. آنچه به آن تالاست و منزلت و ارزش می‌دهد، مالک یا
 اقامت کننده و ساکنین آن بوده باشند؛ «شَرَفُ الْمَكَانِ بِالْمَكِينِ» مقیم
 شدگان و مدت درنگ آنان است که رجب ارج و قُرب و عزّت یابی یک
 مکان شده و ارزش و صفای درونی یافته و با یادآور خوشی‌ها و
 ناخوشی‌های روزگار گذشته است. در اصل قوم و سرخان و مکان به
 مقوم آن است.

در اثر گرانقدر تفسیر شریف «المیزان» و در بخشی از تفسیر آیه ۱۲
 سوره مبارکه «طه» آمده است: تقدیس و احترام وادی به خاطر این بوده
 که حظیره‌ی قرب به خدا، و محل حضور و مناجات به درگاه او است.
 پس برگشت به این معنا می‌شود که بگوییم: به موسی ندا شد این منم
 پروردگارت و اینک تو در محضر منی، و وادی طوی به همین جهت
 تقدیس یافته پس شرط ادب به جای آور و کفشت را بکن.

و به همین ملاک هر مکان و زمان مقدسی تقدس می‌یابد، مانند کعبه مشرفه و مسجد الحرام، و سایر مساجد و مشاهد محترمه در اسلام، و نیز مانند اعیاد و ایام متبرکه‌ای که قداست را از راه انتساب واقعه‌ای شریف که در آن واقع شده، یا عبادتی که در آن انجام شده کسب نموده، و گر نه بی‌اجزای مکان و زمان تفاوتی نیست.^۱

حتی اماکنی که الآن از آثار باستانی و میراث فرهنگی به حساب می‌آیند، به دلیل رزش خشت و گل آن نیست، بلکه به خاطر انتساب آنها به نام و یاد و افتخار افرادی است که در آنجا یک زمانی سکنی داشتند.

حال اگر این اماکن با نور با اعتقادات دینی و مذهبی مردم نیز مرتبط شده و در فرهنگ دینی مردم هم تأثیرگذار شوند، یا این که یادآور حوادث و وقایع افتخارآفرین گذشته یک ملت و معرف یک مقطع تاریخی باشند، عزت و احترام مضاعفی یافته و مورد توجه همگان قرار خواهد گرفت. از جمله این مراکز و مکان‌ها، اماکن متعالی به بنیانگذار نظام جمهوری اسلامی ایران، حضرت امام خمینی (ره) به پیش از پیروزی انقلاب اسلامی و چه پس از آن؛ در اصل از ولادت تا ایصال به حق.

اولویت شناخت و معرفی این مناطق و مراکز و اقلیم‌های منتسب به امام خمینی نیز با اماکنی است که او در آن چشم به جهان گشوده و در

۱. رک: طباطبائی، علامه سید محمدحسین، ترجمه تفسیر المیزان، دفتر انتشارات اسلامی،

آن پرورش یافته و تحصیلات اولیه کرده و دوران خردسالی و کودکی و نوجوانی اش را سپری کرده است. سپس اقلیمی که در آن به کسب علم و معرفت و حکمت پرداخته و در دفاع از دین و مذهب و مردم مظلوم عَلم مبارزه بر دوش کشیده است. همچنین وادی‌هایی که سختی و درد غربت و تنهایی را بر جان خریده و در گذر از آن با مجاهدت و مراقبت نفس به سرزمینی گذاشته است که خود را جهان‌نما کرده است و در نهایت به مکان اسرار خویشت و بین مردم خود بازگشت نموده و پس از ۱۴۰۰ سال امام ناجی جمعی را احیا کرده است.

لذا با توجه به تأثیر و تأثری که این اماکن از حضرت امام خمینی گرفته اند، لازم دیدیم به معرفی دَمل و دقیق تمامی اماکن و مناطقی که حضرت امام در آنها اقامت داشته یا با نوبی مرتبط بوده‌اند، اقدام نماییم و خطرات و حوادث واقع شده در آن اماکن نیز خلاصه‌وار آورده شوند. با این که محل ولادت و تربیت دوره‌ی کودکی و نوجوانی امام در خمین بوده، ولی با هجرت‌های خود خواسته و ناخواسته‌ای (تبع‌دها) که برای ایشان پیش آمد اماکن زیادی در اقلیم‌ها و مناطق مختلف داخل کشور و خارج از کشور به حضرت امام منتسب است. به همین دلیل ما در کتاب «هفت اقلیم» اماکن منتسب به امام را به هفت منطقه و اقلیم تقسیم کرده و هر کدام را به صورت مشروح و همراه با عکس معرفی خواهیم کرد.

این اقلیم‌ها با یک مقدمه و در هفت فصل مجزا با زیر فصل‌های خاص خود معرفی خواهند شد که عبارت است از:

فصل اول - اقلیم ولادت و تربیت (استان مرکزی؛ خمین و اراک)

فصل دوم - اقلیم علم و معرفت (قم)

فصل سوم - اقلیم مبارزه و مجاهدت (تهران)

فصل چهارم - اقلیم تنهایی و غربت (ترکیه)

فصل پنجم - اقلیم ایثار و استقامت (عراق)

فصل ششم - اقلیم هجرت و شهرت (فرانسه)

فصل هفتم - اقلیم وصال و رحلت (ایام بیماری و بیمارستان و مرقد

مطهر)